

Параметри даної системи оцінюються за п'ятибальною шкалою, де оцінка «1» є найвищою оцінкою, а оцінка «5» – найнижчою. Комплексна рейтингова оцінка також визначається за п'ятибальною шкалою – на підставі рейтингових оцінок кожного з компонентів.

Головна перевага системи CAMELS у тому, що дана модель дозволяє комплексно охопити всі аспекти діяльності банківської установи.

До недоліків моделі можна віднести суб'єктивний характер оцінювання, а також відсутність аналізу змінюваності окремих компонентів у часі та напрямів і тенденцій такої зміни у поточний період [3].

Отже, практика оцінювання фінансової стійкості банківської системи в зарубіжних країнах свідчить, що своєчасний аналіз ситуації в банківському секторі виступає надійною базою для здійснення ефективного і своєчасного регулювання з боку державних органів [5].

Проте, для розробки адекватної сучасним умовам ведення банківського бізнесу в Україні методики оцінювання фінансової стійкості необхідні тривалі час, налагоджена на державному рівні система інспектування суб'єктів фінансового ринку на місцях, а також наявність адекватної та своєчасної інформаційної бази проведення аналізу фінансової стійкості банків.

Література

1. Малахова, О.Л. Аналітична оцінка фінансової стійкості банків в Україні // «Сталий розвиток економіки: Всеукраїнський науково-виробничий журнал». - № 5. - м. Хмельницький. - 2012. - С.341-348.
2. Довгань, Ж. Проблеми фінансової стійкості банківських установ України / Ж. Довгань // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2009. - № 1. - С. 109-112.
3. Бобиль, В.В. Удосконалення моделі оцінки фінансової стійкості сучасної банківської системи // Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В.Лазаряна «Проблеми економіки транспорту». - Вип. 2. - Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту заліз. трансп. ім. акад. В.Лазаряна, 2011. - С. 11-18.
4. Тимофеева, З. А. Система надзора за діяльністю коммерческих банков // Деньги и кредит. - 2002. - № 4. - С. 53 - 58.
5. Філіппова, Ю.О. Оцінка фінансової стійкості банківської системи у практиці країн світу / Ю.О. Філіппова // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2012. - № 3. - С. 192-195.

Пугач Олександра Анатоліївна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
аспірант кафедри фінансів і банківської справи*

РОЗВИТОК ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ ЯК ФАКТОР ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Стійке економічне зростання будь-якої країни, під яким розуміють збільшення її виробничих можливостей, може бути забезпечене лише за наявності достатнього обсягу фінансових ресурсів, що спрямовуються у виробництво, та сприятливого інвестиційного клімату, який залежить від рівня розвитку фінансового ринку та грошово-кредитних відносин в країні.

У контексті інвестиційного забезпечення економічної безпеки держави стан її грошово-кредитного ринку виступає фінансовою основою організації економічних відносин з приводу формування і руху інвестиційних ресурсів відповідно до критеріїв безпечного

функціонування і розвитку національної економіки (стійкість, стабільність, здатність до прогресивного саморозвитку, відповідність національним економічним інтересам) [1, с. 5].

Аналіз стану економічної безпеки України, який здійснюється Міністерством економічного розвитку і торгівлі за офіційною методикою розрахунку рівня економічної безпеки України (Наказ Мінекономіки від 02.03.2007 р. №60) [2] засвідчив наявність кризових параметрів розвитку інвестиційної сфери, несприятливого інвестиційного клімату та фактичну позбавленість механізму інвестиційного забезпечення економічної безпеки своєї матеріально-фінансової основи – необхідної кількості інвестиційних ресурсів.

Така ситуація значною мірою пов'язана із несприятливими умовами фінансового середовища, в якому функціонують суб'єкти підприємництва в сучасних умовах, а саме незадовільного стану грошово-кредитного ринку України. Так, за оцінками провідних економістів світу в структурі рейтингу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму Україна за субіндексом «Рівень розвитку фінансового ринку» стабільно перебуває в зоні критичних відставань і в 2012 році знаходилася на 117 місці серед 144 країн, що аналізувалися. При цьому показник надійності банків України став одним із найгірших у світі – 142-е місце зі 144 країн Україна розділила з Грецією, що краще лише за Алжир та Ірландію.

Серед основних загроз економічній безпеці України, які наявні в грошово-кредитній сфері, необхідно виділити невисоку конкурентоспроможність банківської системи України, низький рівень сумарного банківського капіталу, який не задовольняє потреби економіки, низький рівень розвитку фондового та страхового ринку, його низьку капіталізацію, недостатність фондових інструментів, недосконалість фондової інфраструктури, значний обсяг зовнішнього боргу.

Зважаючи на вищезазначене, загальний стан фінансового ринку України, зокрема, його грошово-кредитної сфери, за оцінками Національного банку України та міжнародних експертів залишається складним, але поряд із негативними наслідками світової фінансово-економічної кризи та структурними деформаціями, що накопичилися за період незалежності України, в останні роки намітилися деякі позитивні тенденції в розвитку грошово-кредитного ринку, а саме:

– встановлення відносно стабільного рівня цін: у 2012 р. спостерігалася тенденція до уповільнення річних темпів зростання ІСЦ, який за підсумками року становив 99,8 % порівняно зі 104,6 % у 2011 р.;

– зростання обсягу грошової маси та покращення її структури: за рік приріст МЗ становив 12,8 % – до 773,2 млрд. грн., питома вага готівкових копій у грошовій масі мала позитивну тенденцію до скорочення – з 28,1% на кінець 2011 р. до 26,3% на кінець 2012 р.;

– поступове відновлення довіри вкладників до банківської системи та до національної грошової одиниці: загальний обсяг депозитів за 2011 рік підвищився на 18,2 % – до 489,1 млрд. грн., а в 2012 році – на 16,1 % до 567,9 млрд. грн., що супроводжується позитивними змінами в їх строковій структурі – частка довгострокових депозитів у їх загальному обсязі у 2012 році збільшилася до 34,7 % порівняно з 33,1 % за станом на початок 2012 року.

Та, незважаючи на деякі позитивні зрушення, загальна ситуація є несприятливою для успішного ведення бізнесу, зокрема, залишаються низькими темпи відновлення активної кредитної діяльності банками через високу частку проблемних кредитів (за останніми офіційними даними Національного банку України частка невислачуваних, субстандартних, сумнівних і «юганних» кредитів у банківській системі становила на 30 квітня 2012 року 39,3% у загальному обсязі наданих кредитів проти 11,2% у 2010 році) та в умовах жорсткого обмеження зовнішнього фінансування.

У загальному підсумку такий стан грошово-кредитного ринку України створює значні складнощі в процесі інвестиційного забезпечення економічної безпеки держави й тому виступає дестимулюючим фактором, оскільки негативно впливає на рівень економічної безпеки держави та є каталізатором низки потенційних загроз у різних сферах національної економіки.

У складних умовах розвитку грошово-кредитного ринку України ефективне використання вже наявних джерел інвестиційних ресурсів, їх диверсифікація перетворюється у визначальне завдання забезпечення економічної безпеки. У даному контексті доцільно виділити два основних аспекти інвестиційної діяльності держави в рамках забезпечення її економічної безпеки, а саме, здатність концентрувати інвестиції в перспективних напрямках

розвитку економіки та підтримувати необхідний рівень інвестиційної активності для забезпечення відтворення соціально значущих галузей і секторів господарства.

Література

1. Сінельник, О. В. Інвестиційне забезпечення економічної безпеки держави: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.01.01 / О. В. Сінельник. – К., 2004. – 17 с.
2. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України (Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України №60) // Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.
3. Державна служба статистики України // Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Klaus Schwab The Global Competitiveness Report 2012-2013 / World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf
5. Національний банк України // Офіційне інтернет-представництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>

Савченко Сніжана Вікторівна,

Полтавський національний технічний університет імені Ю. Кондратюка

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ У БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

В процесі діяльності будь-якого підприємства виникає необхідність залучення додаткових фінансових ресурсів для покращення свого фінансового стану або для розширення меж комерційної діяльності. Існують різні способи подолання проблеми нестачі фінансових ресурсів на підприємстві серед яких найбільш поширеним на ринку фінансових ресурсів є залучення кредиту.

В сучасних умовах особливого значення набуває необхідність визначення кредитоспроможності позичальника банківськими установами. Вони опинилися в центрі багатьох суперечливих, кризових і важко прогнозованих процесів, що відбуваються в економіці, політиці і соціальній сфері. Проблема визначення кредитоспроможності є важливою, як для кредитора, так і для позичальника. Фінансове становище кредитора напряму залежить від того, наскільки своєчасно погашає кредити позичальник, в свою чергу кредитування є для позичальника одним із основних джерел фінансових ресурсів, необхідних для нормальної діяльності та розвитку.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин банківська конкуренція обумовлює зростання вимог до оперативності прийняття кредитними організаціями рішень про надання кредитів з урахуванням високих кредитних ризиків, які супроводжують кредитування реального сектору економіки.

Питання оцінки кредитоспроможності позичальника були досліджені багатьма як зарубіжними, так і вітчизняними економістами та науковцями. Значний внесок у розробку питань аналізу кредитоспроможності підприємств зробили такі сучасні вчені, як Галасюк В. [3], Гриценко Л. [2], Науменкова С. [1], Нужна І. [5], Олійник О. [4], Світлична В. [6], Солко В. [4], Чайковський Я. [1] та ін.

Низька платоспроможність вітчизняних підприємницьких структур підвищує кредитні ризики, спонукає банківські установи приймати обережні рішення, обмежувати кредитні стосунки. Саме така ситуація сформувалася в Україні, де переважають на теперішній час короткострокові кредити. Це ускладнює роботу банківських установ і не дає можливість позичальникам-підприємцям розв'язувати важливі проблеми перспективного характеру.

Тому на сьогодні особлива увага в фінансовому менеджменті банківських установ має приділятися оцінюванню кредитоспроможності позичальника.

Порядок визначення кредитоспроможності позичальників нині регламентується Положенням НБУ "Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків". Положенням визначено мінімальний перелік фінансових показників, а саме:

1. Коефіцієнт миттєвої ліквідності.
2. Коефіцієнт поточної ліквідності.
3. Коефіцієнт загальної ліквідності.
4. Коефіцієнт маневреності власних коштів.
5. Коефіцієнт незалежності.
6. Рентабельність активів.
7. Рентабельність продажу [2].

Ці показники мають обчислюватися при оцінці кредитоспроможності позичальників – юридичних осіб, а також ряд інших вимог до оцінювання кредитних ризиків.

Більшість вітчизняних банків використовують так званий традиційний підхід до оцінки кредитоспроможності, який полягає у застосуванні стандартних аналітичних методів: горизонтального та вертикального аналізу, трендового, порівняльного аналізу, аналізу відносних показників. Спільним для традиційних методик фінансового аналізу є те, що вони передбачають вивчення простих математичних зв'язків між окремими позиціями фінансової звітності на основі обчислення певної вибірки показників (коефіцієнтів) та порівняння їх значень з нормативними, середньогалузевими та в динаміці.

Кредитна діяльність банку завжди пов'язана з ризиком невиконання позичальником умов кредитного договору, зокрема: порушення строків погашення позичкових коштів; несплати відсотків за кредитом; неповернення основної суми боргу [4].

Результатом недосконало здійсненого оцінювання кредитоспроможності позичальників юридичних осіб може слугувати погіршення якості кредитного портфеля банку, яке, до того ж, спричинює і використання зайвого резервування. Вирішенням проблеми є розроблення і використання обґрунтованої методики, що дасть змогу банку найбільш якісно оцінювати кредитоспроможність позичальників.

Певні складнощі при оцінці кредитоспроможності породжуються інфляційними процесами, які спотворюють показники, що характеризують можливість погашення позикової заборгованості. Це відноситься, наприклад, до показників оборотності капіталу і окремих його частин (активів, основного капіталу, запасів), неоднаковою динамікою об'єму обороту через випереджаюче зростання цін на реалізовану продукцію.

Для методик, що використовуються більшістю українських банків характерним є використання надлишкової кількості функціонально взаємозалежних між собою показників, що спричиняє втрату часу на математичне та аналітичне забезпечення дослідження кредитоспроможності позичальника. В той же час, посилення банківської конкуренції зумовлює зростання вимог до оперативності прийняття кредитними організаціями рішень про надання кредитів з урахуванням високих кредитних ризиків.

Значною проблемою є також відсутність системи критеріальних значень коефіцієнтів фінансового стану для їхнього порівняння, оскільки існує множина значень, обумовлена галузевою приналежністю. При розробці методик оцінки банками враховуються рекомендації НБУ, щодо переліку показників, їх розрахунку та нормативного значення, які не враховують галузевих особливостей та специфіки діяльності суб'єктів господарювання.

Галузеві значення коефіцієнтів відзеркалюють особливості технологічних процесів та тривалість ділового циклу підприємств, проте їх розрахунок пов'язаний з обробкою великої кількості статистичних даних.

Крім того, для вітчизняних методик оцінки кредитоспроможності юридичних осіб характерний уніфікований підхід до набору коефіцієнтів, встановлення їх вагових коефіцієнтів та критеріальних значень без врахування терміну надання кредиту.